

Cent anys de l'assalt militar al "Cu-Cut"

Pere Lobato

Presència / El Punt, 08/04/2005

L'historiador Francesc Santolaria descriu com es van succeir El Banquet de la Victòria i l'assalt d'un grup de militars al setmanari satíric. L'assalt va desembocar en la llei de jurisdiccions i, de retruc, en la creació del primer moviment unitari catalanista

El 1898 és conegut com l'any de la pèrdua de les darreres colònies espanyoles i el 1909, per la Setmana Tràgica. aquestes són dues dates que delimiten un període en què no falten altres esdeveniments, menys coneguts, però igualment importants per al que estava a punt de passar a Catalunya: el naixement d'un catalanisme de nou format i la creació de la Solidaritat Catalana. Dos d'aquests esdeveniments, el novembre del 1905, van ser el Banquet de la Victòria (el sopar amb què la Lliga Regionalista va celebrar una victòria més moral que real en les eleccions municipals a Barcelona) i els fets del Cu-Cut! (l'assalt militar a la redacció i a la impremta d'aquest setmanari satíric vinculat a la lliga). L'historiador Francesc Santolaria, conscient que molta gent els desconeix, els reivindica en un llibre que recorda tots els detalls d'aquests dos episodis, vestint a la vegada un bon retrat de la situació política d'aquella Catalunya dels primers anys del segle XX.

Al novembre es compliran cent anys d'aquells dos episodis. En el llibre *El Banquet de la Victòria i els fets de <>, cent anys de l'esclat catalanista de 1905* (Editorial Meteora), Santolaria analitza els actors que apareixen a escena en aquella època, con són el bipartidisme monàrquic de conservadors i liberals, el republicanisme radical de Lerroux, el catalanisme de la Lliga Regionalista, el paper de la premsa i, sobretot, el de l'exèrcit. Tot plegat per repescar uns fets, segons l'autor, van marcar una generació i <>. Les sinèrgies a què es refereix Santolaria no són altres que l'acostament entre republicans no lerrouxistes, regionalistes i carlins per aplegar-se sota la fórmula de Solidaritat Catalana, una experiència unitària que, tot i no ser duradora en el temps, va suposar el naixement d'un catalanisme que anava més enllà del tradicional conservadorisme de la Lliga Regionalista. <>, defensa Francesc Santolaria.

Els fets

El 12 de novembre del 1905 es van celebrar unes eleccions que van sacsejar l'Ajuntament de Barcelona. Tal com passa encara avui, tots els partits van trobar motius per sentir-se guayadors. Per deixar-ho clar, la Lliga Regionalista va convocar per a sis dies després un gran sopar al Frontó Comtal barceloní. La convocatòria no va agradar als republicans de Lerroux, l'etern rival. Després del sopar, i sense que quedés clar qui va iniciara l'incident, un grup de comensals i un altre de la lerrouxistes es van enfrotar a la ronda Universitat. Es van registrar alguns ferits lleus. Cinc dies més tard, el setmanari satíric Cu-Cut!

va publicar una edició monogràfica sobre el Banquet de la Victòria, en què apareixia un acudit que va irritar els militars. La tarda del 25 de novembre, un grup de soldats es va concentrar a la Plaça Reial com a protesta per l'acudit i hores més tard van cremar la redacció i la impremta de la publicació satírica, així com les oficines de La Veu de Catalunya, el diari vinculat a la Lliga Regionalista.

La reacció del govern de Madrid va ser impulsar la llei de jurisdiccions, segons la qual les ofenses a la pàtria i a l'exèrcit pasaven a ser jutjades per la via militar i no pas per la civil. Bona part dels diputats i senadors catalans es van oposar a la llei sense èxit, i a Catalunya es va crear un malestar polític tan gran que va aconseguir crear el moviment unitari de Solidaritat Catalana.

Què va aportar políticament de nou Solidaritat Catalana? A qui i de quina manera va beneficiar la llei de jurisdiccions? Fins a quin punt Madrid va saber mesurar la importància social del catalanisme? Per què el poder civil espanyol va acabar concedint més poder a l'exèrcit? Santolaria respon a aquestes preguntes sota la premissa que, en el fons l'acudit només va ser l'excusa que l'exèrcit necessitava per trobar un enemic intern, un cop perdudes les colònies. Però, sobretot, l'autor traça un recorregut en què posa de manifest que la capacitat d'influència de l'exèrcit sobre el govern civil era més gran del que aparentment semblava. Un poder que enllaça amb les dictadures de Primo de Rivera i Franco.

El cèlebre acudit de Junceda

Poques vegades un acudit ha portat tantes conseqüències polítiques per a un país. Joan Junceda va ser l'autor de la caricatura que tants ànims va exasperar entre els militars. S'hi veu un militar d'alt rang que pregunta a un civil com és que hi ha tanta gent al Frontó Comtal. L'altre li contesta que s'hi celebra el Banquet de la Victòria, de manera que el militar afegeix que, si es tracta d'una victòria, això no pot tenir res a veure amb ell hi escriu paisano com a sinònim de civil). Junceda, que era fill de militar, ironitzava així sobre les darreres derrotes de l'exèrcit espanyol, que acabava de perdre Cuba i Filipines.

El fet que Junceda fes sortir un militar d'alt rang a la caricatura no era gratuït. L'autor el dibuixa ben engalanat, amb la panxa plena i passejant per la nit barcelonina. Aquest era el perfil dels militars que més rebug suscitava entre els barcelonins, ja que se'ls feia responsables de la mort de milers de soldats, la majoria dels quals procedien de famílies pobres o humils.

Un exèrcit amb la moral per terra

La pèrdua de Cuba i Filipines va ser un cop molt dur per un exèrcit que havia arribat a controlar un imperi en el qual <>. Es perdien les colònies al mateix temps que França, el Regne Unit, Itàlia i Alemanya iniciaven una nova aventura colonitzadora, de la qual Espanya va quedar quasi al marge. El seu control es va limitar al nord d'Àfrica, amb resultats més que dubtosos. L'estructura i els recursos de l'exèrcit van quedar obsolets, com ho va

demostrar l'enfonsament del creuer de la marina Cardenal Cisneros a les ríes gallegues (el mateix 1905), un fet que va acostar-se al ridícul quan es va saber que les cartes de navegació que portava el vaixell eren del 1835, mentre que la marina britànica disposava de cartes més modernes del mateix litoral galleg. L'exèrcit no estava precisament per acudits. Aquesta situació va fer que els militars, davant del desastre exterior, demanessin més poder a l'interior de l'Estat i, segons Santolaria, s'inventessin un nou enemic: el catalanisme polític.

El context polític

El 1905 la situació política a Catalunya començava a perfilar-se com a diferent a la que hi havia a la resta de l'Estat, on conservadors i liberals s'anaven alternant en el poder, en un pacte implícit que garantia que el sistema no tingués gaires sobresalts. En canvi, a Catalunya, la Lliga Regionalista i el seu catalanisme conservador ja era un partit ascendent, sobretot després de <> a les eleccions del 1901. El gran rival de la Lliga eren els republicans d'Alejandro Lerroux, que buscava la complicitat del món obrer. Tant regionalistes com lerrouxistes van viure les seves escissions. La Lliga Regionalista la va patir el 1904, amb la visita del Rei a l'Ajuntament de Barcelona com a darrer detonant i que va precipitar l'escissió de l'ala més <> del catalanisme burgès. La dels lerrouxistes es va produir el 1906, deixant per a Lerroux el republicanisme més radical. En aquest context es va gestar el naixement de Solidaritat Catalana.

La primera experiència unitària

La llei de jurisdiccions va tenir el mèrit d'unir a Catalunya diferents tendències polítiques que fins aleshores estaven enfrontades. La majoria de diputats i senadors catalans es van oposar a la llei. La seva oposició no va servir de gaire, però quan van tornar a Barcelona van ser rebuts en honor de multituds en el que es va conèixer com la Festa de l'Homenatge. Naixia així, al 1906, la Solidaritat Catalana, el primer gran moviment unitari amb el fet nacional com eix vertebrador. Francesc Santolaria assegura que aquell va ser el primer cop en què es va fer visible un republicanisme català i un nou catalanisme més interclassista. Solidaritat Catalana pràcticament lerrouxista i els partits monàrquics espanyols. Fins al 1908 tot van ser victòries electorals. Però en una amalgama tan diversa no van trigar a sorgir les contradiccions internes. A principis de 1909, aquesta primera experiència es va acabar desintegrant.

Els fets del 'Cu-cut!': militars contra catalanistes

Lluís Martínez

Avui, 19/05/2005

El 1905 és un any capital per al naixement del catalanisme polític: en les últimes setmanes d'aquell any es va gestar un moviment interclassista que va culminar en la Solidaritat Catalana, gran guanyadora, a Catalunya, de les eleccions que es van celebrar l'abril del 1907. Aquesta coalició va néixer davant la certesa, demostrada pels fets, que els militars havien posat el poder civil de genolls i que no hi podia haver cap més concepte de pàtria que el seu.

El 1905, ara fa un segle, doncs, una societat dinàmica com la catalana ja es va adonar que no es podia refiar gens del poder central. Però el 1905 no només va ser l'any de l'enlairament del catalanisme, sinó també, en processos que s'alimentaven mútuament, el de la militarització de la vida política espanyola, que va culminar, una trentena d'anys després, en un conflicte civil.

Un episodi notable en la consolidació del moviment catalanista, perquè va obrir els ulls a molts, va ser l'assalt que desenes d'oficials de la guarnició de Barcelona van protagonitzar, la nit del 25 de novembre del 1905, a les redaccions del setmanari satíric Cu-cut! i del diari La Veu de Catalunya - publicacions de la Lliga Regionalista- i a la impremta Galve.

Els antecedents, el desenvolupament i les conseqüències polítiques d'aquest episodi s'expliquen en el llibre de l'historiador Francesc Santolaria Torres El Banquet de la Victòria i els fets de Cu-cut!, acabat de publicar per l'editorial Meteora. No és tracta només d'una explicació molt detallada de tots aquests fets, sinó que la narració s'emmarca en tot el moment històric de la Catalunya i l'Espanya de principis del segle XX.

VICTÒRIA SIMBÒLICA I MORAL

Al tombant del segle, els partits dinàstics i el caciquisme havien fet fallida a Catalunya. Les eleccions eren molt menys manipulables que a Espanya. Un nou signe del canvi es va produir a les municipals celebrades al novembre: va guanyar la llerrouxista Unió Republicana, però no va poder col·locar tots els seus candidats, com esperava; en canvi, la segona força, la Lliga Regionalista, sí que va aconseguir actes per a tots els que s'hi havien presentat. Es tractava, doncs, d'una victòria simbòlica i moral, però victòria al capdavant, perquè marcava un canvi de tendència.

Per donar-li la solemnitat que tal fita exigia, la Lliga va convocar un sopar (el Banquet de la Victòria) que es va celebrar al Frontó Comtal (llavors al número 299 del carrer Rosselló de Barcelona), amb un menú preparat pel propietari de Can Culleretes. Hi va haver alguns incidents al final de la festa, quan un grup de regionalistes van passar per davant de la Fraternidad Republicana. Els fets greus, però, s'esdevindrien uns dies després.

El setmanari Cu-cut! del 23 de novembre estava dedicat gairebé en exclusiva al banquet. En aquest número va sortir un acudit del gran Junceda que donava a entendre clarament que si algú celebrava una victòria per força havia de ser un civil, ja que els militars feia molts anys que no en podien celebrar cap. Aquest va ser l'acudit que va motivar l'assalt.

SOLDATS I CAPELLANS

Pot semblar una reacció desproporcionada, però és que la crítica constant als militars era un signe distintiu del setmanari, igual que l'anticlericalisme ho era de les publicacions satíriques més vinculades als republicans. El Cu-cut! portava ja molts números publicant acudits i articles crítics amb la ineptitud manifesta dels militars, més atents a les formes que a les essències. I per si amb això no n'hi hagués prou, era una publicació catalanista, ideologia que els militars identificaven amb l'enemic interior.

Que la raó de l'atac era el catalanisme creixent -separatisme, per als militars- i no l'acudit de Junceda ho prova l'assalt a La Veu de Catalunya. L'atac, que va quedar impune, va fer veure als catalanistes de tot l'espectre polític (és a dir, des de republicans fins a carlins) que el poder central els considerava com una colònia i que la intervenció militar en la vida pública ja era preocupant.

Era un fet extraordinari? El pitjor de tot és que no. És a dir, davant l'evolució d'una realitat política que no s'entenia, es va optar per posar-la fora de la llei. És una actitud vigent encara avui dia. A més, els militars ja comptaven amb una certa tradició d'assaltar i destruir totes les publicacions que posaven en qüestió el seu sempre irritable honor. Amb l'afegit que equiparaven el seu honor, el personal, amb el de la pàtria.

Els militars assaltaven qualsevol publicació que els criticava. Però en el cas de Catalunya, la cosa va anar més enllà: com a reacció de Madrid, es van suspendre les garanties constitucionals i es va impulsar la Llei de Jurisdiccions perquè tot el que els oficials consideressin que atemptava contra la sacrosanta unitat pàtria -i contra ells, com a màxims representants- pogués ser portat davant els tribunals.

En aquells mesos es van organitzar diversos actes, inclòs un homenatge als diputats catalans que van plantar cara a aquesta llei entreguista, actes que "tenen la vàlua d'esdevenir una escola de catalanisme al carrer", explica l'autor del llibre. La festa d'homenatge, afegeix l'historiador, "tingué a més, la força de ser un moviment interclassista a través de l'espectacular energia de l'associacionisme català, de manera que serví de desautorització als que s'entestaven [com Lerroux] a equiparar catalanisme amb burgesia".

L'ALTRA CARA DE LA MONEDA

Aquesta efervescència interclassista va permetre, l'abril del 1907, el triomf de Solidaritat Catalana: la coalició va treure 41 diputats, dels quals 21 eren republicans que havien trencat amb Lerroux, un fet que el líder radical no va saber valorar en tota la seva dimensió. Els fets del Cu-cut!, doncs, van

precipitar l'aparició d'una consciència nacional i un canvi en el panorama polític de Catalunya.

L'altra cara de la moneda, però, de la qual no es parla gaire en les històries que repassen aquest període -aquest llibre n'és una excepció-, és que al costat de la consolidació del catalanisme polític, el poder civil central va haver de cedir quotes de poder a l'exèrcit. "Els militars van trobar en l'element patriòtic antiseparatista la clau perquè el poder civil de l'Estat concedís l'accés al domini de facto del país". Aquesta actitud va ser un preludi de la creixent pressió militar en la vida civil, que va acabar governant amb governs dictatorials.

Un libro aborda los cien años del asalto a ¡Cu-Cut!

Jordi Manzanares

Diari de Terrassa, 25/11/2005

La noche del 25 de noviembre de 1905, decenas de oficiales del Ejército asaltaron y saquearon la redacción de *¡Cu-Cut!*, como reacción a un chiste publicado en este semanario satírico ideológicamente vinculado a la Lliga Regionalista. El Gobierno, en lugar de castigar a los asaltantes, suspendió las garantías constitucionales en Barcelona y promulgó una ley por la que los delitos contra "la esencia patriótica del Estado" serían juzgados por la vía militar. Como respuesta a esa 'Ley de Jurisdicciones', las diferentes tendencias del catalanismo constituyeron la coalición Solidaritat Catalana, que obtendría varias victorias electorales. Francesc Santolaria Torres (Barcelona, 1963), profesor del IES Duc de Montblanc de Rubí, analiza aquellos hechos en el libro "El Banquet de la Victòria i els Fets de ¡Cu-Cut!". El autor participó también en el auditorio del Museu d'Història de Catalunya en la mesa redonda "Els Fets de ¡Cu-Cut!, cent anys després", organizada por el Centre d'Història Contemporània de Catalunya y en la que también intervinieron Jordi Casassas Ymbert, catedrático de Historia Contemporánea de la Universitat de Barcelona (UB); Agustí Colomines Companys, profesor de Historia Contemporánea de la UB y director del Centre Unesco a Catalunya, y Eduardo González Calleja, profesor de Historia Contemporánea de la Universidad Carlos III de Madrid. "Aquellos hechos no causaron ni un muerto ni colapsaron ninguna instancia política, pero supusieron una renuncia del poder civil ante los militares", señala el autor. El chiste, ilustrado por Junceda y publicado en el número 204 de *¡Cu-Cut!*, con fecha del 23 de noviembre de 1905, aparecía en un clima de crispación y pesimismo tras la derrota colonial de 1898. TESTIMONIOS Santolaria dedicó un año de trabajo a la preparación de esta obra, en la que resultó especialmente útil la consulta de memorias y biografías de personas que vivieron aquellos hechos, en algunos casos poco conocidas. Entre esos testimonios figura el del pintor y dibujante terrassense Pere Prat i Ubach (1892-

1969), que con el seudónimo de Pere de la Fassina publicó un artículo al respecto en 1951 en *La Nostra Revista*, editada en México. Otro terrassense mencionado en el libro de Santolaria es Josep Roca i Roca (1848-1924), que comentó la situación desde el semanario *L'Esquella de la Torratxa* y acabó integrándose en la Solidaritat Catalana.

Cien años de una ignominia

Josep M. Huertas Claveria

La Vanguardia, 06/12/2005

El azar ha querido que coincidan en el mercado dos libros con un punto en común: recordar la barbaridad que se cometió hace un siglo al quemar la redacción de dos publicaciones - ¡Cu-cut! y *La Veu de Catalunya*-y destruir los talleres donde se imprimía la primera.

Formalmente la causa directa fue un chiste de Junceda, en el que se veían un paisano y un militar hablando delante del Frontón Condal, donde iba a celebrarse un triunfo electoral de la Lliga, partido afín al semanario satírico ¡Cucut!

El militar preguntaba al paisano: "¿Qué se celebra aquí que hay tanta gente?". Y el otro le respondía: "El banquet de la Victòria". Y el militar comentaba: "¿De la Victoria? Ah, vaya, serán paisanos". El chiste apareció en el número del 23 de noviembre de 1905. Hacía pocos años del desastre colonial y la sensibilidad del ejército estaba aún a flor de piel. Dos días después, un grupo de oficiales asaltaba y destruía la redacción del semanario, la imprenta Galve, y la redacción de *La Veu de Catalunya*, diario que también era de la Lliga. Esta historia ha sido recordada en un brillante estudio del profesor de instituto Francesc Santolaria, que ha editado *Meteora* con el título "El banquet de la Victòria i els fets de ¡Cucut!". Y al mismo tiempo la editorial Viena y el Ayuntamiento de Barcelona han editado un libro singular, *Cops de gent*, que recoge una selección de manifestaciones acaecidas en la ciudad entre 1890 y 2003. Los autores son en este caso tres: Roger Adam, Andrés Antebi y Pablo González. Incluyen la manifestación del domingo 20 de mayo de 1906, cuando alrededor de 200.000 personas rindieron homenaje a los diputados catalanes que habían intentado, inútilmente, impedir la aprobación de la ley de Jurisdicciones, consecuencia básica de los llamados fets de '¡Cu-cut!'. Entre los manifestantes había un niño de 12 años, que recibió un fuerte golpe por parte de un lerrouxista. El niño era el futuro poeta Joan Salvat-Papasseit. Cualquiera puede imaginar que los asaltantes de los periódicos fueron castigados de alguna manera, pero se equivocaría de medio a medio. Al revés, el incidente fue jaleado en buena parte de España como la gota que había hecho desbordar el vaso de la paciencia militar y surgió la idea de que una

legislación especial evitaría tales excesos. Y así se fraguó la Ley de Jurisdicciones, que permitiría a los militares ser juez y parte, es decir, denunciar y juzgar a quienes se extralimitasen en sus críticas hacia el ejército. La ley se aprobó el 23 de marzo de 1906 y duró, con intermitencias, hasta 1979, con el caso de Els Joglars y La torna como traca final.

Como único e importante consuelo quedó la constitución del movimiento de Solidaritat Catalana, que unió gentes tan diversas como gente de la Lliga, republicanos y carlistas. Protestaron en el Congreso de Diputados, pero estaba escrito que la ley de Jurisdicciones había de salir adelante para contentar al ejército.

La manifestación fue un éxito, como muestran las fotos y los textos de Cops de gent. Uno de ellos es de Claudi Ametlla, que en sus memorias evoca que "fou sens dubte en aquesta ocasió que els catalans s'apassionaren per la bellesa de les grans mobilitzacions".